

84 (200-Кара)
5783

Кара: 6405

«Минги-Тауну» китапханасы, №28

БАГЪАТЫРЛАНЫ УНУХ

**КЪАРТ АТАМЫ
КЪАРА СУУ**

Пальчик, 2013

«Минги-Гауну» китапханасы, №28

Багъатырланы Унух

КЪАРТ АТАМЫ

КЪАРА СУУУ

назмула

Нальчик, 2013

ISSN 0234-8128

84 (200с = Кара) 6-5
5733

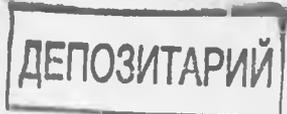

Кара: 6405

БАГЪАТЫРЛАНЫ УНУХ

Къарт атамы Къара суу. Назмула
Приложение к журналу «Минги Тау» №28, 2013

ИГИ ДЖОЛГЪА !

Багъатырланы Хусейинни джашы Унух назму джазыб эртде башлагъанды. Алай а, биринчи кере «Къарачай» газетни редакциясыны культура бѐльюмюне 2013-чю джылны джазында келиб: «Заманынг бар эсе, Пилял, былагъа бир кѐз джетдирсенг...» – деб, тартына-тартына талай назмусун берген эди. Мен ангылагъандан, ол назмулада Джѐгетей ѐзенни къара сууларындача, эртденлик салкъын хауасындача тазалыкъ бар эди, философия магъаналары терен эди. Керти тыйыншлы чыгъармалагъа санаб, аладан бир бѐлегин «Къарачай» газетде басмаларгъа теджеген эдим да, кѐб да турмагъанлай басмалагъан эдиле. Окъуучуладан кѐбле: «Багъатыр улуну китабын къайдан алыргъа боллукъду?» – деб телефон бла редакциягъа да сѐлешдиле, тубеген джерлеринде да сордула.

Унухну биринчи назмуларын окъугъанлай огъуна: «Ненг бар эсе да джыйышдыр...» – деген эдим. Талай айдан, ол къол джазмасын джарашдырыб келтирди.

Къол джазманы окъуб бошагъанымда: «Керти-кертиси да, назмулары бла окъуучуланы къууандырыб турурча фахмусу барды Унухну ! Литературагъа биринчи атламла этгенленикъой эсенг, айтылыб тургъан поэтлерибизни фахму

тизгининлерине кѡшаргѡа боллукѡду Багъатыр улуну поэзиясын!» – деб келди кѡлюме.

Былайда авторну кесини юсюнден да кѡысхача айтыргѡа тыйыншлыды. Уллу юйдегиде ѳсгенди. Хусеин бла Шамшиятны 8 сабийлерини бириди. Кѡарт атасы Даулетгерий кѡбнѡ кѡрген, кѡбни билген, Джѡгетей ѳзенде уллу сыйы болгѡан адам эди. Ол туудукѡларына миллет шартланы сингдире, джوماкѡла айта, эски халкѡ джырла бла шагъырей эте ѳсдюргенди. Эшта, Унухну назмула, джырла джазаргѡа алландыргѡан да, кѡарт атасы Даулетгерийни кѡаны, тин хауасы, айтыулары болгѡан болурла.

Унух кѡайсы ишни тутса да деменгили баджаргѡан, кѡолундан келгенча инджилгеннге болушхан джашды. Аны эл советге депутатха сайлагѡан сагъатларында адамла аны бу ашхы шартларына багѡа бергенлерине ишек да джокѡду.

Багъатыр улуну биринчи китабын «иги джолгѡа бар!» деб ашыра, кесине саулукѡ, эсенлик, энчи насыб тилей, творчество ишинде да уллу джетишимле теджейбиз.

**Аппаланы Билял,
Кѡрачай-Черкес Республиканы халкѡ
джазыучусу,
Россия Федерацияны культурасыны махтаулу
кѡуллукѡчусу.**

КЪАРАЧАЙ-МАЛКЪАР

1.

Кюн чыгъышдан акъ булутчукъ келеди,
Шам Малкъардан манга салам береди.
Учунама, назму джаза, бир джырлай:
«Зауукъ эте джаша, Малкъар-Къарачай!»

Малкъар десем, нюр урады бетиме,
Къарачайда кюн тиеди элиме.
Кёкге къараб, мен айтама шыбырдай:
«Зауукъ эте джаша, Малкъар-Къарачай!»

Джандет Кавказ – тау халкъымы бешиги,
Къонакълагъа кенг ачылыб эшиги,
Бизге быллай алгъыш айтад тини бай:
«Зауукъ эте джаша, Малкъар-Къарачай!»

2.

Тау миллетим чакъсын, бютюн джашнасын!
Орайданы джарыкъ айта джашасын!
Кюндюзгюде кюн джарытсын, кече – ай,
Зауукъ этсин халкъым – Малкъар-Къарачай!

Адам саны ёссюн сансыз-санауусуз,
Тау адетни тутсун халкъым кёзбаусуз,
Бала кёзден баба джуртну ийнакълай,
Зауукъ этсин халкъым – Малкъар-Къарачай!

Сезде – сёзю, иште – иши кёрюне,
Бир Аллахны салыб джюрек төрюне,
Кёчгюнчюлюк кыйынлыкъны сынамай,
Зауукъ этсин халкъым – Малкъар-Къарачай!

КЪАРАЧАЙ

Кирпик къагъыб, кёзлерими ачхынчы,
Миллетиме мен тансыкъдан ёлеме.
Кече, кюн да джюрегимден кетмейсе,
Къарачайым, джаным кибик кёреме!

Уллу, гитче айырылыб тепсингде,
Гоппан алыб къолгъа алгъыш этесе.
Айыб алмай ашырырча къонакъны,
Тау адетни тамам керти билесе.

Сырынг, сыйынг айтылады халкълада,
Джолоучуну джолда къойюб кетмейсе.
Минги Тауну этегинде ёсгенсе,
Онгузунга артыкълыкъны кечмейсе.

Ишде –ишинг, сёзде – сёзюнг джигитсе,
Шам Къарачай, айтдыраса атынгы.
Тау къушубуз учхан кибик уядан,
Эркишисе, сен, тутаса антынгы.

ШАМ МАЛКЪАР

Джазда джанкъоз чакъгъанлай,
Арбазларынг чакъсынла!
Малкъаргъа сый бергенле,
Ёмюр джашау табсынла!

Кюз аллында чайкъалгъан,
Балча тазад иннетинг.
Уллу гитче айыра,
Джашайд таулу миллетинг.

Къачда джюджек санамай,
Биз уланла санайкъ.
Шам Малкъарда джаш джууа,
Алан атла атайыкъ!

Хар керексиз адетни
Джаш тёлюнг кери къуусун!
Ёрюзмекча джашладан,
Шам Малкъаргъа минг туусун!

Къыш чилледе кюн таякъ,
Сау Кавказны джылытсын!
Шам Малкъарны сыйы бла,
Джерни башы джылынсын!

Минги Тауну этеги
Болгъанд сабий бешигинг..
Къонакъгъа хар заманда
Кенг ачылыб эшигинг.

КЪАРТ-ДЖУРТ, ХУРЗУК, УЧКУЛАН

Халал гырджын ашагъан,
Тюз джашауну джашагъан,
Туздамыгъыз – эт, айран...
Къарт-Джурт, Хурзук, Учкулан.

Тёрт джанынгда – таш хуна,
Тереклеринг харс ура,
Орайданы тюз тартхан –
Къарт-Джурт, Хурзук, Учкулан.

Джылкъыларынг гелеуде,
Минги Тауну тюрбюнде,
Къара къойюнг – тул тубан,
Къарт-Джурт, Хурзук, Учкулан.

Инчик, бууун ачмайын,
Юй джумушдан къачмайын,
Къызларынг сыйлы тургъан,
Къарт-Джурт, Хурзук, Учкулан.

Юч ёзенде юч къарнаш,
Тау намысха болуб баш,
Ат чабдырыб, ёч алгъан,
Къарт-Джурт, Хурзук, Учкулан.

Тай орнуна ат берген,
Къууанчны эте билген,
Юч ёзенинг – юч чолпан,
Къарт-Джурт, Хурзук, Учкулан.

Тарих сыйы бек мийик,
Тауларында – буу, кийик,
Къарачайгъа дайым джан –
Къарт-Джурт, Хурзук, Учулан.

Берген сёзюн бек тутхан,
Ёзенлеге сакъ тургъан,
Эсин Аллахха бургъан –
Къарт-Джурт, Хурзук, Уччулан.

ТЕБЕРДИ

Теберди ёзен тамам антлыса,
Доммай бла ырджынг ачылыб.
Тик сыртларынгда малларынг отлай,
Юсюнге байлыкъ чачылыб.

Шоркъа сууларынг шуулдайдыла,
Тау къушха абдез алдыра.
Кече кюндеда толкъула ура,
Джерни суусабын къандыра.

Шам Тебердини ауушу ачыкъ,
Узакъдан келген къонакъгъа.
Кёрген барысы ушатад сени,
Къартла айтыучу джомакъгъа.

Буруш сыртынгда буу кийиклеринг,
Таулагъа къууат салалла.
Ауруб солургъа келген къонакъла
Сапба-сау болуб къалалла.

Эмина кёрген таджал миллетинг,
Энди къууана джашайды.
Сеннге саугъагъа къар-джангур ие,
Минги Тау суйюб къарайды.

Ётгюр джашларынг, ариу къызларынг,
Джуддузлу кёкден тюшгенча,
Хоншу, тийре да бир-бирин сыйлай,
Бир юйде тууб, ёсгенча.

ДЖЁГЕТЕЙ

Чууакъ кёкню тюбюнде,
Нюр ёзенни ичинде,
Хар келгенге сый теджей,
Орналгъанса, Джёгетей.

Тёгерегинг – тау-чегет.
Сеннге къонакъ кёб келед.
Солуйдула къууана,
Сууларынгда джуууна.

Къобанынга чабакъ кёб,
Сенде дарманд хар бир чёб,
Хар неден да джеринг бай,
Нюр къарамынг – толгъан ай!

Сенде ёсген уланла –
Халкъыбызгъа дагъанла!
Хар элге насыб теджей,
Дайым джаша, Джёгетей!

ТУУГЪАН ЭЛИМ, ДЖЕГЕТЕЙ

Тууугъан элиме салам береме
Джети атадан келгенча,
Солуб хауангдан мен тоялмайма,
Биреу ёнгкючке бергенча.

Къая ташлагъа атынгы джаза,
Сеннге алгъышла этеме.
Туугъан элиме таза иннетден,
Джюрек джырымы береме.

Къарт акгалача тал тереклеринг,
Не джашауну да ётгенле,
Ёзенибизге шагъатлыкъ эте,
Къууанч, джылау да кёргенле.

Талла тюрбюнде чыбыкъ атчыкъ бла
«Тал джылкыыланы» сюргенме.
Сени хауангча менге хауа джокъ,
Барында солуб сюзгенме.

Туугъан элимсе, джашлыкъ бешигим,
Джегетей ёзен, кёб джаша,
Аллах буйюргъан тузну, гырджынны
Кёб ёмюрлени, сен, аша!

Сенде джашайма, сеннге къууана,
Кёз джыламугъум тёнгерей,
Сеннге джырлайма, сеннге тынглайма,
Къуш уя салгъан Джегетей.

ЮЧКЕКЕН

Уллу мийик юйлери,
Кёкге джете башлары.
Кёкде учхан къушлача,
Джигит, ётгюр джашлары.

Алтын сизде чыкъгъанча,
Байлыкъгъа сиз бёлениб.
Къууанч эте джашайсыз,
Элигизге кёллениб.

Къалеж къая къуанад,
Элини джашаууна.
Хар юйде да, джетишиб,
Къыйыны, ашаууна.

Таза хауа солуйсуз,
Орамларынг кирсизден.
Кенг джашайсыз, суймейсиз,
Алдагъандан, динсизден.

Харамны кери къууа,
Ойлашыбды миллетинг.
Харамны – харам этген,
Тазад сени иннетинг.

КЪОБАН

Минги Тауну джюрегинден саркъаса,
Кече-кюн да, эжиу эте таулагъа.
Ёмюр джолгъа атланыб сен чыгъаса,
Таш-агъач бла джолда эте къаугъала.

Джаныу суула терк къошулуб биргенге,
Джюрюшюнге чабхын джоргъа салалла.
Кёзлеуле да, къалыб кетдик дегенча,
Сени таба мыллык атыб саркъалла.

Джолоучуну, сен суусабын къандыра,
Джуукъ-сууукъ айырмайын сыйлайса.
Къарыу сынай, ёшюн уруш этгенни,
Ким болса да, аямайын къыйнайса.

Айлы кече, кюмюш бетинг джылтырай,
Чабакълагъа бешик белляу айтаса.
Минги Тауну джюрегини дарманы,
Эжиуунг бла кёб элlege къайтаса.

Къобаныбыз, саркъыб турсун, таркъаймай.
Тауну-тюзню бассын насыб-харакет!
Тауларыбыз къыш да чагъыб турурча,
Чууакъ кёкден джаусун дамлы берекет.

КЪЫЗЫЛ-КЪАЛАГЪА –
АНАМЫ ТУУГЪАН ЭЛИНЕ

Къызыл-Къаланы мийик къаласы,
Элине къууат береди.
Узакъдан келген сыйлы къонакъ да,
Къучагъын суюб кереди.

Кёк сыртларынгы гокга хансларын,
Гырджын орнуна ашарчад.
Аллах буюрсун Къызыл-Къалама
Кёб ёмюрлени джашарча!

Джигит джашларынг, Чора сыртында
Бирча дюрюле салалла.
Къартынг, джашынг да, бир бирин
сыйлай,
Уллу бюсюреу алалла.

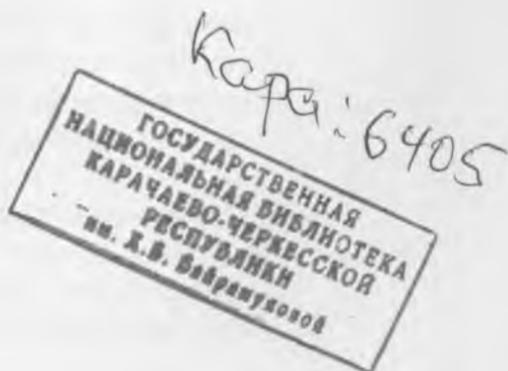
Бирде, Бал-Къолда бёрю джыйынны,
Улугъаны да эшитиле...
Бадра дупбурда джайыладыла,
Джугъутур кийик эчкиле.

Уллу айрынгдан келеди тубан,
Гитче айрынга джайылыб
Элчиле бары къууанч этелле,
Тёгерегинге джыйылыб.

Толгъан ай кибики Тешик къаянг да,
Туурангдан къараб ышарад.
Ингирге дери кюнню ийнакълай,
Ашхамда ариу ашырад.

Къызыл-Къаланы нюр тоханасы,
Уллу Гошаях къалады.
Элине, огъай, саулай миллетге,
Тарихин эсге салады.

Анам туугъан эл, Къызыл-Къалагъа
Джанымдан юлюш этеме!
Анам къойнунгда ёсгени ючюн,
Сени айырыб сюеме!

МИНГИ ТАУ

Кюмюш тюймеле тонунгда,
Буз сюммекле бла тигилиб.
Тешерге кёзюнг къыймайды.
Тураса омакъ кийиниб!

Боран келед деб сагъышсыз,
Ёхтем джюрекден къарайса.
Кюнню узуну мынгайыб,
Кече аяусуз бузлайса.

Тебген кюнлеринг болалла,
Эмилик атха мингенча.
Аллай тау эндта туумагъанд,
Сеннге ёшюнюн тирерча.

Эки башлыса, Минги Тау,
Чырай кереклинг чыртда джокъ.
Айгъа, кюннге да джуукъса,
Къышда, джайда да кёлюнг токъ.

Юсюнгде ариу буз тонунг,
Букъу къондурмай киесе.
Юсюнге къонган булутну,
Тубаннга эшиб иесе.

Тёгерегинден таулула,
Къууаныб сеннге къарайла.
Суратха алыб саугъагъа,
Сени джырынгы джырлайла.

Уллу Кавказны деу джашы,
Атламынг къуру кёкгеде.
Къарамынг къыллы къалмайын,
Сыйынг мийикде, тёрдеде.

Кёб ёмюрлени кёрген тау,
Атынг айтылад алгъышда.
Хапарларынгы айталла,
Къартла джыйылыб ныгъышда.

БАЙРАМУКЪЛАНЫ ДЖАТДАЙГЪА

Джигит Джатдай, деу Къарчаны сохтасы,
Сакълай эдинг миллетинги зор къолдан,
Къанлы джаугъа кёз ачдырмай джашаенг,
Болгъан эдинг Къарачайгъа къурч дагъан.

Джаш болсанг да, айтдыргъаненг атынгы,
Тау асланча сен чеклени сакълаенг,
Керек болса, миллетинге джан болуб,
Тюзлюк джолда пулемётну къураенг.

Салпыкъулакъ аджиринги тылпыуу,
Ана сютча сеннге къарыу бере эд,
Сен джаула бла уруш этген кёзюуде,
Сормагъанлай джюрегинги биле эд.

Кесинг джангыз, белингдеги къаманг бла,
Джигит Джатдай чек салгъаненг таулада.
Башсыз болса Къарачайда бир туякъ,
Мал къоймаенг джаула къургъан баулада.

Сени сатхан – сау миллетни сатханча...
Къарачайны джанынг кибик кёреенг.
Саным кюе, мен кююнгю айтама,
Миллетинге сен бюгюн да керегенг.

Сен юлгюсе, юлгю керек джашлагъа,
Халкъынг ючюн, юйюнг, кюнюнг джамчынг эд.
Кече, кюнда тенглик тутхан тенглеринг,
Пулемёт бла къара тору атынг эд.

Туудугъунга атадыла Джатдай деб,
Анга къалсын къанынг, сени джашауунг!
Минги Тауча сен айтылыб тураса,
Джандет гырджын болсун энди ашауунг!

БАГЪАТЫРЛАНЫ ХАРУННГА

Багъатырны туудугъу,
Къралынгы асланы,
Джигит болуб, деу болуб,
Айтдыргъанса атынгы.

Окъ тийсе да санынга,
Уруш тюзден кетмединг,
Къурч санлы танк полкунгу,
Сен, башчысыз этмединг.

Эркишилик, адамлыкъ,
Джетген кюнде танылад,
Ётюб баргъан джашауда,
Сый бюсюреу табылад.

Днепр, Дунай сууулары
Къурч атынг бла ётгенсе,
Фашистлени ууата,
Хорлам кюнге джетгенсе.

Алтын джулдуз, орденле...
Ёшюнгюнгю джасалла.
Кърал башчыла сеннге,
Джигит атны аталла.

Сен Къарачай халкъынга
Сый келтирген уланенг,
Ётгюр бабаларынга,
Тыйыншлы асабаенг.

Татаркъанны тууудугъу
Болгъанынғы билдирдинг.
Ётгюрлюкню тукъумда
Тёлюлеге сингдирдинг.

Турадыла төлюле,
Джигитлеге сый бериб,
Биз къарайбыз картынга,
Хар заманда сау кёрюб.

ЁЗДЕНЛЕНИ АЛЬБЕРТГЕ

Хурзук элде ёсген джаш,
Ангысы бла болду баш,
Минги Тауну этеги,
Болгъанд джашлыкъ бешиги.

Чыбыкъ ат бла тебреди,
Джыр джорукъгъа ёрледи,
Тау адетни ёсдюрю,
Джулдуз болуб кёрюндю!

Тюзлюк, тенглик – юсюнгде,
Адет, намыс – юйюнгде.
Къарт атангдан келгенди,
Бет джарыкълы этгенди.

Тау миллетни ёсерин,
Уллу къууанч этерин,
Джанынг бла излейсе,
Сен, къадардан тилейсе.

Шиндик излеб чабмайса,
Харам хакъны къабмайса,
Аллах кеси береди,
Миллет аны кёреди.

Шам Къарайчай-Малкъаргъа,
Ёмюр джашау хапаргъа,
Сен айтдырдынг атынгы,
Бирда бузмай антынгы.

Хар сёзюнгде магъана –
Тау миллетге багъана!
Ёзден улу, таулу джаш,
Халкъ тининде – Къадау таш!

СЕМЕНЛАНЫ РУСЛАННГА

Кече айча, кюндюз кюнча джылтырай,
Джулдузларынг кёб джулдузну башыды!
Къарачайда генерал деб айтдыргъан –
Семенланы Зекерьяны джашыды.

Элинг, джеринг къууанады, сый бере,
Элчилени сыйын кёрюб ёсгенсе,
Уллу кёллю бир кюнню да болмайын,
Миллетинге кёб игилик этгенсе.

Иште - ишинг, сёзде - сёзюнг, бир бетинг...
Сау къралгъа айтдыргъанса атынгы,
Юйдегинг бла кёб джылланы къууанч эт!
Бир кюнню да бузмагъанса антынгы.

Ананг хариб, ол дуниядан къууана,
Джандетлени тёрлеринде джукъласын!
Бир миллетни сен айырыб кёрмейсе,
Джерни башы бары сенден къууансын!

Тауларынгда, таулуларынг къол бере,
Арбазынгда туудукъларынг чабсынла!
Кёб джылланы энтда «джулдуз» джууарча,
Юйдегингден генералла чыкъсынла!

Джегетейни таза, къара суулары,
Джангурла бла сеннге салам иелле...
Гитчеликде сен ойнаучу тауларынг,
Къууангандан къыш да джашил киелле!

САЛПАГЪАРЛАНЫ МАГОМЕТГЕ

Къарачайгъа къурч дагъан
Болуб, туудунг анангдан,
Тенглик, тюзлюк, адамлыкъ
Келгенд сеннге атангдан.

Салпагъарны байрагъы! –
Деб айтдырдынг атынга,
Онглу-онгсуз айырмай
Бек толуса антынга.

Шериятны тюз тутуб,
Къаш кердирдинг атанга.
Миллет алгъыш этеди,
Сени табхан ананга.

Келбет кёрсенг, эл сорма
Деб айтмайла бошуна.
Айран ичмей чыкъмайды,
Баргъан сени къошунга.

Сен бетинден окъуйса,
Кимге не зат керегин.
Аллах ийсин къатынга,
Кёкден сыйлы мёлегин.

Сен бересе миллетге,
Аллах сеннге береди.
Тюз адам болгъанынга,
Халкъ бюсюреу этеди.

Халал гырджын ашайса,
Харам хакъны суймейсе.
Инджилген адам келсе,
Къууандырмай иймейсе.

Арыгъан джолоучула
Сенде суусаб ичелле,
Тау элледен таулула
Джылы салам иелле

Миллетге болуб дагъан,
Джаудураса берекет.
Кёб джылланы къууанч эт,
Берекетли Магомет!

АНА БАЛАГЪА

Тырнакъ тюрбюнге дери,
Джаным кибик кереме.
Көрмей къалгъан кюнюмде,
Тансыкъ болуб елеме.

Берген сютюм халалды,
Мен айтханча джашасанг,
Абынмазса джолунгда,
Халал ашны ашасанг.

Тогъуз айны хатхумда,
Джюрютгенме мен сени.
Мындан ары джашауда,
Къууандыр – деб, сен мени.

Биз джашагъан джашау бла,
Джашайдыла анала.
Балаладан къууаныб,
Къаш керсинле атала!

Кёб кечени джукъламай,
Кечеузун керюне.
Къыйыныма разыма,
Къууанч кириб келюме.

Ёсдюнг, джетдинг, къууандым,
Къартлыгъыма сагъышсыз,
Мындан ары джашауда,
Солурукъма ажымсыз...

АНА

Анам, джаным, нартюх гырджын этсенг а,
Къолларынгдан бал тамады туздамгъа.
Сенсиз мени бир кюнюм да батмасын,
Туз къошсанг да, бал кёрюнед айраннга.

Урушханынг сютбашыча дамлыды,
Къарамынгдан къараб чыртда тоймазма.
Джазыу меннге «ёмюр джашау» берсе да,
Сен айтханны чыртда этмей къоймазма.

Танг атхынчы, туруб ийнек сауаенг,
Атама да къошха азыкъ ашыра...
Печ башында бешик бусхул кебдире,
Арысанг да, къайынладан джашыра...

Къайын ата, къайын ана къолунда,
Сёз эшитсенг да, ышарыргъа кюреше,
«Сабыр тюбю – сары алтын», разыма –
Деген халда, сен ичингден сёлеше.

Эски джууа, юй сибире кёб джылны;
Ачлыкъ, джокълукъ, ... барысына чыдадынг.
Кёчгюнчюлюк... Азия тюзле... Мадар джокъ...
Ананг ёлюб, ол кюнню да сынадынг.

Джолгъа чыгъыб ушагъынгы кёрмедик,
Ата, бала барыбыз да разыбыз!
Сексан джылгъа джетдинг уллу сыйынг бла,
Не айтсанг да, джумушунга хазырбыз.

ТАУЛУ КЪЫЗ ИНДИРА

Индира, атынг, джулдуз суратынг,
Уллу тау элде джашайса,
Адамла суюген, ариу халинг бард,
Хар кюнден-кюннге джашнайса.

Тутхан ишинги толу баджара,
Ауругъанланы багъаса...
Ишинги билиб, билиминг ёсюб,
Мийикге ёрлеб бараса.

Таулу миллетни намыс къаласы,
Ариулугъунга кёз къарай...
Къайсы насыблы сакълайды сени,
Бурма чачларын джел тарай?

Баргъан джеринге чыракъ болурса,
Саулай тийрени джарыта...
Сени тойюнгда мен тепсерикме,
Ариу къызланы арыта.

Джаша, Индира, джашна, Индира,
Тенг къызларынга юлгю бол!
Бек джарыкъ болсун, бек сыйдам болсун,
Сен баргъан насыб, джашау джол!

АРИУ ЗАЛИХАТ

(джыр)

Тюшлеримден кетме, бузма джукъуму,
Булутладан тюш да, берчи кьолунгу,
Эмилик тайчыкъча, сен, кылыкъны кьой.
Къарачайдабиз этейик быйыл той!

Ойрасы:

Отча, отча, отча кюйдюрме мени,
Кюнча, кюнча, кюнча джылыт, сен, мени,
Айча, айча, айча джарыт джолуму,
Сюй да, суй да, суй да берчи кьолунгу!

Тамам кирдинг мени джюрек къаныма,
Нюр болуб, джагъылдынг саулай саныма.
Къууаныр эгечим, сеннге, Халимат,
Ох! – эте джашарса, ариу Залихат!

Ойрасы.

Келечиге ёлюм джокъду бир джерде,
Кесим келечилик этерме сеннге,
Ананга туберме, кюн ашхы бере,
Къыйналмасын, ол этме деб, берне.

Ойрасы.

Тау адетни бузма, ийнан сёюме,
Уялгъанны кьой да, къара кёюме,
Тамадала туруб, алгъыш айтырла,
Адамларынг разы болуб къайтырла.

Ойрасы.

Келген кьонакъялагъа шапа болурма,
Къайынланы сыйлай, ох деб солурма,
Таулу къарнашлагъа салам иербиз,
Джаратхан Аллахдан тилек тилербиз!

Ойрасы.

Игиледен юлгю алыб джашарбыз,
Керексиз сёзледен кери къачарбыз.
Мен болурма акка, сен да амма бол,
Кече, кюн айырмай узат менге кьол.

Ойрасы.

АККАНЫ ОСИЯТЫ

Къууанч эте, кёб джылланы джашайыкъ,
Хоншула бла ариу тилде сёлеше,
Кюн джылыуун юсюбюзге төгерча,
Тюз джюрекден адет, намыс юлеше!

Къарт атамы осияты алай эд:
«Къартны сыйла, амманы да сыйын кёр!
Уру-гуду таурухда да болмасын,
Таулу джашны орну болсун къуру төр!

Төрге ётген, төрге къучакъ джаймайын,
Ач да, токъ да бир-бирлерин тутсунла!
Джерибизде адам улу къой эсенг,
Таш, къаяда оюлмайын турсунла!

Сиз билмейсиз къадар бизге джазгъанны,
Джазгъаны уа – ата-ана разылыкъ.
Уллу, гитче бир-бирине сыйына,
Джер юсюнде болсун къуру рахатлыкъ!

Минги Тауну миллетле бла юлешмей,
Тёппесине шохлукъ белги салайыкъ!
Хар тау халкъны сыйын-сырын чыгъара,
Бал аякъгъа туруб алгъыш айтайыкъ!

АХСЫНЫУ

Сагъыш этиб, сен дунягъа къарасанг,
Бек кѣб затхаойлашыргъа боллукъса,
Билгенингден билмегенинг кѣб бола,
Мыдахланыб сагъышладан толлукъса...

Бал чибинчад хар адамны джашауу,
Къаджыкъмайын урунургъа керекди.
«Ачха ёмюр къошад» деб да, билмейбиз,
Болмаса уа,кѣблюк сенден эрекди.

Дуняда файгъамбар да къалмагъанд,
Умметине халал ашны къояллыкъ,
«Бисмиллях... – деб, тартыб алыб къочхарны,
Джер джюзюне къурман этиб сояллыкъ.

Керти къарачайлы эсек сен бла мен,
Хар заманда халал туздам ашайыкъ!
Халкъыбызны сыйын мийик чыгъара,
Биз бирлешиб, ёмюрлюкге джашайыкъ!

НАСЫБЛЫ ЗАМАНЫМ

Кёкден джангур джаугъанча,
Джерден кырдык чыгъады.
Бу келбетге къууана,
Анам тылы басады.

Ол тылыдан бишириб,
Гырджын этиб береди.
Аллай туздам тенглени,
Ёмюр къарнаш этеди.

Берекетден ашайбыз...
Мен бла тенгим – Мухаммат.
Нартюх гырджын этеди,
Анам-джаным – Шамшият.

БЕРНЕ

Насыблы болсун эки джаныда!
Къууанчдан толсун төрт тукъумда!
Тамада алгъанд алгъыш аякъны,
Шапа да сыйлайд сыйлы къонакъны.

Джашла тарталла ачыкъ орайда,
Къууанч барады джарыкъ арбазда,
Узакъ эшитиле къууанч хапарла...
Хотала сакълайла хоншу къатынла.

Бири бирине халкъ эришгенча...
Берне тохтамайд маулут хызенча...
Джангы отоугъа келликча пелях,
Бернесиз чыртда болмайды неках!

Бернени чачды къыз джёнгер къатын,
Унутуб къойду бир бабаларын,
Ишсиз миллетге джумуш табылды,
Экинчи кюннге джаш юй чачылды.

КЪАРТНЫ АЙТЫУУ

Бурун халкъымы дарманы: айран, ...
Нартюх гырджын бла сармакъ.
Джюрек токълукъда болуучан эди,
Керексиз къайгъы – азыракъ...

Миллет джюрой эд, ёгюз арбабла
Хар ишине да джетише.
Уллу, гитче да тынч джашай элле,
Бир-бирге салам берише.

Эм уллу элде бир тюкен бар эд,
Хар неси сау элге джетген.
Чагъырны сюрген адам аз эди,
Аз эди айыб иш этген.

Энди уа джашау къыйын болгъанды,
Рысхы – кёб, джокъду берекет.
Мал байлыкъ тиннге базман болурча,
Аллах, тилейме, алай эт!

ДЖАНГЫЗЛЫКЪ

Тёрт къабыргъа – нёгерим,
Чибин учхан эшитиле,
Джангыз чыракъ джанады,
Минг сагъышла этдире.

Тюш кёпюрге минеме,
Кёзге джукъу ургъанлай.
Тюшюмдеча джашайма,
Мен уяныб тургъанлай.

Умутла бла кечине,
Кюн джарыгъын сезмейме.
Нек болады былай? – деб,
Мен орнумдан тебмейме.

Чибинле бла юй болуб,
Тургъан бирда къыйынды.
Келишмеген заманнга –
Мени джарлы мыйымды.

Кюнден кюннге агъара,
Чачыма да чал урад.
Юй джылыуа, тюрленмейд,
Умут бирчалай турад.

Уллу кёллю болмайым,
Аллах берген джазыугъа,
Къошалмазма мен насыб,
Кемсизлик бла джашаугъа.

ДЖАНГЫ ДЖЫЛ

Айран аякъны кългъа алайыкъ,
Сыйлы алгъышла айтырча.
Джангылыб, терс иш этген бар эсе,
Ол да тобагъа къайтырча.

«Джангы джыл, бизге игилик бер!» – деб,
Аллахдан аны тилейбиз.
Тау миллетибиз дайым джашарча,
Джашауда аны излейбиз.

Джангы джыл бизге кълуанч келтирсин,
Къара кюнлени кълрутуб!
Къарачай миллет рахат болурча,
Къыйын кюнлерин унутуб.

Тойла, оюнла эркин болсунла,
Кълурманлыкъл базук ууалсын...
Адам саныбыз джюз, минг къат ёсюб,
Хар ахлум анга кълуансын!

Сабий атаны, ата бабаны,
Сыйларын кълрюб турсунла!
Джарсыула салгълан джалгълан адетле,
Халкълымдан кери болсунла!

Ётген джыллагъл сау кълал айтайыкъ,
Келген джылагъл кълууана.
Джатдайча джашла тууб, ёссюнле,
Сыйлы къларачай халкълымда!

Дарман орнуна айран ичерча,
Хар не ауруу да кѣзурсун!
Таза ийнам бла рахат джашарча,
ДжаратханАллах буйюрсун.

АЛГЪЫШ

Джер джаумдан тоймайды,
Адам улу – джашаудан.
Аллах бизни сакъласын,
Адам кыйын ашаудан!

Тенгиз суудан тоймайды,
Гитче сабий – ариудан...
Кёб туудукъла туусунла,
Аппа-амма саулукъдан!

Джут рысхыдан тоймайды,
Гурушхачы – гууадан.
Аллах, бизни кери эт,
Ала саллыкъ дауурдан!

Кёк булутдан тоймайды,
Минги Тау да – сууукъдан.
Ата Джуртда джашайыкъ,
Кери болмай зауукъдан!

Бай ачхадан тоймайды,
Онгсуз джан а – гырджындан.
Биз джашайыкъ гамайыб,
Урламазча ырджыдан.

Кёз джарыкъдан тоймайды
Алдауукъчу – хый-мыйдан.
Алдау, урлау болмайын,
Джашау болсун сыб-сыйдам!

ДЖЕТАЛМАГЪАНЛА

1. Киштик чынгайд быкъыгъа,
Алай а, джеталмайды.
Джетмесе да джёрмеге,
Тюнгюлюб кеталмайды.

2. Къулакъ суучукъ: «Менме!» – деб,
Кече-кюн да шоркъулдайд,
Къобан къобуб келсе уа,
Ол ичинден мурулдайд.

3. «Минги Тау» бла къаугъагъа,
Иги сагъыш этиб бар.
Тауда боран башланса,
Сени къачар джеринг – тар.

4. Таш атаргъа кюч керек,
Къанат ёсмейди ташха!
Къарыу болмай кюрешсенг,
Айыб келеди башха.

5. Уруб, къозубкъачаргъа
Айюню да боллукъса, сен!
Ол ызынгдан айланса,
Къалалырма сау-эсен?

6. Ёзденлени Альбертча
Джырларгъа фахму керек...
Джырлайма деб, улусанг
Тынглаучу сенден – эрек.

7. «Джуургъанынга кёре,
Аягъынгы, сен, узат».
Ахмат-Къаяда балны,
Джолу –къыйын, бек узакъ.

ТАУЛУ КЪЫЗГЪА

Кёкде джудузну саугъа этерем,
Ой, сени табхан анагъа!
Мен Гемуданы саугъа этерем,
Сени ёсдюрген атагъа.

Уллу Малкъарны ариу къызыса,
Айны джарыгъы бетингде,
Къууанч арбазда кёргенем сени,
Къалыб кетгенсе эсимде.

Сен, тюш «хауадан», джазыу джолунга,
Хауаны булут басхынчы.
Акъ джауулугъунгу башынгдан тешме,
Анам бетинги ачхынчы.

Биз бир миллетбиз, ачыкъ джюрекден,
Бурун адетни тутарбыз,
Джазуу болушуб, разылыкъ берсенг,
Сюймеклик отну джутарбыз.

Малкъар-Къарачай – Ас-Алан миллет,
Кечеден кюнге джашнайыкъ!
Джууукъ да бола, насыбдан тола,
Орайда айта джашайыкъ.

Уллу Кавказны сыйын чыгъара,
Джырда айтыла джашайыкъ!
Тау халкъыбызгъа къууанч келтире,
Хар кюнден кюнге джашнайыкъ!

ТАША СЮЙМЕКЛИК

Кесим билмей тургъанлай,
Аллах берди насыб-аш.
Кёрмегенем ёмюрде,
Быллай ариу, къаракъаш!

Кёз туурамда ышарсанг,
Кечем джарыкъ болады.
Джолгъа чыкъсам джумушха,
Хар муратым толады.

Элли джылны ичинде,
Кёб ариу къыз кёргенме.
Барысында унутуб,
Чабыб сеннге келгенме.

Бузма мени джукъуму,
Ышанама мен санга .
Насыб кючлей, къууана,
Сау чыгъайыкъ биз тангнга!

Таша суйген къыйынды,
Сокъур тюлдю суймеклик.
Чакъыр мени къатынга,
Къыйынд саулай кюймеклик.

ТОЙ

Отоу эшикни ачыгъыз,
Келинчик алыб келгенбиз!
Джарыкъ орайда тартыгъыз,
Муратыбызгъа джетгенбиз!

Джыйын орамдан айланды,
Бернеге орун къойугъуз.
Керти къурманлыкъ бюгюндю,
Бешли ёгюзню союгъуз!

Тамада этед алгъышла,
Барыбыз «амин» айтабыз.
Келинни кёре кирсегиз,
«Кёз тиймесин!» деб къарагъыз!

Къартла олтуруб сакълайла,
Къууанч орайда эшителле.
Ауун алалла келинни,
Акъ джаулукъчугъун тешелле.

Арбазда къууанч барады,
Саулай тийрени джарыта.
Къонакъла уста тепсейле,
Ариу къызланы арыта.

Къартла, джашла да къууана...
Къууанчны джокъду чырт чеги.
Хур юлгю болсун кёблеге,
Джангы къуралгъан юйдеги!

ТЫБЫР ДЖЫЛЫУ

Кюн джылтыраб, джылытса да арбазны,
Джылынмайды мени сынган джюрегим.
Анам, меннге тыбыр джылыу береенг,
Булутлуду энди джашау кюнлерим.

Кече болса, айгъа салам береме,
Юретеенг тилек тилей Аллахдан.
Толгъан айгъа тенгleshдире джашаем,
Сен саулукъда, джюреклием асландан.

Бау тюрбюнде сыгын отунг тютюнлей,
Кюлде гырджын биширгенинг кезюмде...
Къызларынгы юй джумушха юрете,
Танг атхынчы тургъузгъанынг эсимде.

Джыламугъумсын ташынга саркъады,
Джатхан джеринг джарыкъ болсун кюндюзден!
Джюрегим бла бир Аллахдан тилейме,
Къууанч хапар чыкъсын энди юйбюзден!

Туумай къалсам ана ачыу кермезем,
Мадар джокъду башыбыздад ОНОУЧУ...
Биз барыбыз джер юсюнде къонакъбыз,
Джашау джолда барыбыз да джолоучу...

БАГЪАТЫРЛАНЫ ХЫЗЫРГЪА
кюу

Чырай, сыфат юлешинген заманда,
Аллах сеннге джан басханед, кёл ашай.
Аслан кибик къарыунгда, ётюнгда,
Кёзюнг-къашынг къарамында кёз алдай.

Татаркъанны туудугъу деб айтдыра,
Багъатырда джигитлени бириенг.
Тюзлюк джолда кюйюб къаллыкъ болсанг да,
Адамынга керек кюнде тириенг.

Тенглеринги джанынг кибик кёреенг,
Эслеринде къалыр кибик ёмюрге...
Аллах кеси заманы бла буюрсун,
Ол дунияда сени тёрде кёрюрге!

Тау къушчаед сени джити къарамынг,
Нюр салаенг атангы арбазына.
Замансызлай аджалынгмы сюргенед,
Нек мингененг биреуню машнасына?!

Машна аууб, сен анангы джылатдынг,
Эгеч-къарнаш, бушуу эте къалдыла.
Сени суйген керти татлы тенглеринг,
Къара кийиб, сын ташынгы салдыла.

Бар эд сени эл багъасы бир атанг,
Къой ауузундан чёбню юзюб алмагъан.
Анангы да уллу сыйы бар эди,
Мынчакъ тарта бир намазын къоймагъан.

Экисида, бир-бирине кёл эте,
«Джокъду мадар» деб, Аллахха сыйына...
Джол чарпыуда джан берген кърнашыма,
Мен джашайма кече-кюн да ахсына.

КЪАРТЛЫКЪ САГЪЫШ

Къуш аузунда, кёкде баргъан джыланча,
Джылдан-джылгъа биз киребиз сагъышха.
Бешли ёгюз ауур джюкню тартса да,
Джыгъылады олда бир кюн арышха.

Заман барад кече, кюн да тохтамай,
Сыйырады бизден джашлыкъ кюнлени.
Тикни ёрге айландырыб сюреди,
Уватханча, теблеб, джазгъы гюллени.

Биз къой эсенг, боладыла таула къарт,
Болсала да, ёлюм джокъчад алагъа.
Таш хуна да насыблыды адамдан,
Оюлса да, ол ишленед ызына.

Джашлыкъ кетиб, къартлыкъ хорлай башласа,
Бай джюрегинг сай болады, азады.
Дангыл тюзде къуруб баргъан кёзлеуча,
Джашау джолну, сагъыш джолунг озады.

Джазда чагъыб, къачда акъгъан чырпылай,
Джылла ёте, аздыралла эсинги.
Ёмюрлюкге бир инсан да джашамайды,
Джазыу алайды, ийнан, сакъла кесинги.

КЪАРТ АТАМЫ КЪАРА СУУУ

Къара суучукъ къаядан
Азчыкъ-азчыкъ агъаед,
Кюн иссиде малланы
Тойдуралмай, кыйнаед.

Малны кюте баргъанлай,
Кёрдю аны къарт атам,
Туудукъ, туугъан кьоймайын
Джыйды суугъа кёб адам.

Ала бары бирлешиб,
Уллу чунгур къаздыла.
Суу ичерге маллагъа,
Таш тегене салдыла.

Джол ишледи къаягъа,
Малла суудан тоярча.
Суудан тоюб къатында,
Керпеслениб джатарча.

Мал, адам да суу ичген,
Бары суудан гамайды.
Къарт атамы аты да,
Къара суугъа аталды.

Меннге этди осият:
«Сен, маллагъа иги бол!
Ашдан, суудан тойдурсанг,
Аллах берир сеннге джол!»

БЁРЮ БЛА ЧЕГЕТ

Бёрю айтды чегетге:
«Мен урлайым-тырнайым,
Къозу, къой деб къарамай,
Барын санга ташыйым!»

Чегет

Урларгъа деб туугъанса,
Башха насыб сенде джокъ.
Гудучуну ызындан,
Атылмазмы тюзлюк окъ?

Бёрю

Ишлеб, тишлеб джашаргъа,
Ман бёрюме, джарамаз!
Ишге джюрюй тебресем,
Мени киши сыйламаз.

Чегет

Хоншулагъа иги бол,
Джалгъан джерде кёрюнме.
Чегетчиге керексиз
Тишлеринги кёргюзме.

Бёрю

Къош ишлеб кирлик эдим,
Керпеслениб джатаргъа...
Тау бёрюге джарамайд,
Халал ашны ашаргъа.

Чегет

Мен айтхангъа «хо» болсанг,
Къысыл бутакъ тюбюне,
Урлагъанны унут да,
Чыкъ джашаугъа тюшюне.

*Алай эте тургъанлай,
Чегетчини кёргенди.
Къош итча кёрюнюрге,
«Хаф-хаф» этиб юргенди.*

АНА РАЗЫЛЫКЪ

Сыркыулукъ этиб, ангылаялмайын,
Разы этелмей къалгъанма...
Сен саулукъдача джашаялмайын,
Джюрек джарсыуула табханма.

Къалай къыйналыб ёсдюрген эдинг,
Ариу да айта, уруша...
Сен ёлгенли уа чыдаялмайма,
Сёзюм мыйымда къуруша.

Джукъунг бёлюнюб, джукълаялмайын,
Бешик бусхулла кебдире...
Гырджынны чайнаб къабдыра эдинг,
Кечеле, кюнле ётдюре.

Разылыгъынгы тилейме, Анам,
Джазыу джолунда кетгенсе.
«Кеч» деб айтыргъа башым джетгинчи,
Сен мени ёксюз этгенсе.

Бешик джырынгы унуталмайма,
Элли джылдан да атлайма...
Терслик Этмеучю башыбыздады,
Сизден кечмеклик сакълайма.

Сагъышларымда нюр тюрсюнюнге,
Мен къучагъымы кереме.
Мыдахлыкъ джесир этген кечемде,
Сени тюшюмде кёреме.

ИЙНАР

Мен сени суйюб кългъанма, ариу,
Нюр сезим чыгъад кълюмден.
Бет ачаргъа да таукел болалмай,
Эрек болама элимден.

Атынг дууача, ананг анамча,
Мен сизни алай кърлюкме.
Баш тилегимесен огъай десенг,
Ой, кыйналгъандан ёллюкме!

Кюйген джюрекге дарман джарамайд,
Дарманым джангыз кесингсе.
Келечи ийиб, бетими ачсам,
Сен меннге кълалай дериксе?

Джашау нёгеринг болайым сени,
Бери бетиме бир къара.
Кёзюнг-къашынг бла разылыкъ бер да,
Суйген джюрекге бир джара.

Юй болурунгу ананг сюеди,
Ананга кърман болайым!
Некях кълайсы кюн кълабыл болады,
Мен апендиге сорайым...

МУРАТЫМ

Эртделеден джыр джазаргъа термиле,
Сѣзню сѣзге къошалмайын джунчудум.
Кече тюшде, кюндюз иште булджуна,
Джырчылыкъгъа ёшюнюмю кѣб урдум.

Сагъышладан сѣзлерими чыгъаралмай,
Къаялагъа къарай-къарай терледим.
Таш башында нызычыкъны кѣрдюм да,
Анга къараб, джырла джаза тебрим.

Джюреклени джылытыргъа керекди,
Сагъышладан сѣзлеринги чыгъарыб,
Бир сѣзюмю сиз къайтарыб айтсагъыз,
Мен джырларма кече-кюн да къууаныб.

Бир юлгюде табар ючюн магъана,
Он кечени мен сагъышха батама,
Сѣзню сѣзге джалгъашдыра барсам а,
Аягъында магъанасын табама.

Мен джырларма джырчылагъа сый бере,
Джарым джолда къалмай тюзге чыгъалсам,
Джылатырма джюреклени джырым бла,
Тюшде къалмай тюннге чыгъыб кеталсам.

МЫДАХЛЫКЪ

Тауланы башын тубан басханча,
Бизге мыдахлыкъ келгенди.
Ильясха джылай, тарала-кюе,
Анам хариб да ёлгенди.

Ильяссыз чыртда кюню джокъ эди,
«Къартлыкъ джашым!» – деб къууана,
Мен зауаллы да турама кюе,
Къыйнала, сарнай, ууала, ...

Джазыугъа къаршчы къалай болалгъын,
Этер мадарынг болмаса?
Барыб да, кимге тарыгъыб баргъын
Аджалы сеннге сормаса?

Дин ахлы къартла келиучю арбаз,
Суусуз тенгизча къалгъанды.
Тобагъа къайтыб, мен ойлашайым,
Аллах бек суюб алгъанды.

Атам, анам да, Хызыр, Ильяс да
Сиратдан эркин атлагъыз.
Аллах айтхан кюн, биз да барлыкъбыз,
Сыйлы Джандетте джукълагъыз.

ОЙЛАШУУ

Кюн жарыккыны кёрмейин,
Къуру лобан джашайды.
Алданган да чагъыргъа,
Туура анга ушайды.

Акъылынгы алады,
Ийманынгдан чыгъара.
Сыйсызлыккыгъа тыгъады,
Сюймегенле ышара.

Джийиргенигиз харамдан,
Джийиргенгинчи ол сизден.
Эсигизни джыйыгъыз,
Узакъ болсун ол бизден!

Бет жарыккылы болгъанны,
Харам бла кёрмейме.
Аны сюрген адамны,
Къууаныб да эшитмейме.

Ахыры уа чагъырны –
Бир бирине кёл къалыу...
Къоян джюрек эсе да,
Асланны ётюн алыу.

ОНГСУЗ

Къач келсе къанатлыла
Джылы джерге учалла.
Къайгъыра къарыуусузгъа,
Къанат тюбге къысалла.

«Сёлешмейди джаныуар,
Не англайд?» – деб, къарама.
Сал орнуна кесинги,
Артыкълыкъгъа санама.

Суу тюрюнде чабакъгъа,
Не, джюзерге болмаймыд?
Буюрулгъан туздамдан,
Адам улу тоймаймыд?

Тик къаяда уу джылан,
Таш тюрюнде джукъласын,
Тиймей эсе кишиге,
Джюз минг джылны джашасын!

Тау башында кийикле,
Хансчыкъланы чайнайла,
Улакълагъа къайгъыра,
Ташдан ташха чынгайла.

Ийнек да бузоуна
Сют ичире, джалайды.
Чабмасын, деб, джанууар,
Ол мынгайыб къарайды.

Кёкде учхан чыпчыкъчыкъ,
Къанатларын къатдырад.
Не табса да келтириб,
Баласына къабтырад.

Ана джылыу болмаса,
Джайда къышха ушайды.
Анасыз къалгъан бала,
Джылынмайын джашайды.

Ата, ана джылыуусуз,
Джаныуар да къалмасын!
Уяда бала къалыб,
Анасын сакъламасын!

САБИЙЛЕГЕ
ДЖАНГЫ ДЖЫЛ

Сабийчикле нызыны
Къууанч этиб джасайла,
«Келигиз!» – деб, чакъырыб,
Тенгчиклерин сакълайла.

Нек келмейди буз акка? –
Деб, ашыгъыб атлайла,
Джасалгъан нызычыкъдан,
Кёз алмайын къарайла.

Къолчукъларындан тутуб,
Назмучукъла айталла.
Кёкге къараб, акъсыныб,
Буз акканы сакълайла.

Кетген джылны ашыра,
Бузда хойнух буралла,
Джангы джылгъа ашыгъа,
Танг атхынчы туралла.

Артмакъларын толтуруб,
Буз Акка да джетгенди.
Сабийлеге саугъагъа
Кёб харакет тёкгенди.

САКЪЛАУ

«Сакълагъандан ауур иш
Джокъду» дерчад джашауда.
Бир такъикъанг – он сагъат,
Кёрюнеди сакълауда.

Ах-ох эте, акъсына,
Тёгерекге къарайса.
Заман ётмей, ашыгъа,
Джан-джанынгы талайса.

Терк-терк къарай сагъатха,
Кёл этесе кесинге,
Андан-мундан сагъышла
Келиб сени эсинге.

Джетген бла сакълагъан
Бирча къыйын тиеди.
Заман кесича бара,
Сеннге сагъыш иеди.

«Сабыр тюбю сары алтын»,
Сабырлыкъгъа таш байла.
Гузабадан хайыр джокъ,
Ашыкъмайын сен сакъла.

ТАУ ГОККАНЫ ОЗАСА

*Халкъыбызн фахмулу
джырчы кызына
Аидагъаатайма.*

Къарачай бла, Малкъарны
Джанынг киби кӅресе.
Эки таулу миллетни
Джашауларын кересе.

Джуддузлагъа ушагъан
Кюледиле кӅзлеринг,
Джюрекдени багъады,
Сени айтхан сӅзлеринг.

Ышарылсанг сахнада,
Кюн булутдан чыгъады.
КӅз тиймесин санга! – деб,
Ай таулагъа бугъады.

Сени кӅрген джолоучу,
Аджашады джолундан.
Сеннге къанат болурем,
Келсе мени къолумдан.

Джазгъы кюнню булбулу –
Деб, айтабыз атынга.
Эжиу эте тынгыларбыз,
Чакъыр бизни къатынга.

Тау гокганы озаса
Къышда, джайда чагъаса

Сюймекликни сезгенге,
Джюрек джара саласа.

Баш иенгда къаш керед,
Ууакъ-ууакъ ышара.
Кёб джылланы джырлагъыз,
Бир-бирингден къууана!

ТАША СЮЙМЕКЛИК

Кёб кечени айгъа къараб, ахсына...
Сени излей булутлагъа киреме.
Бир сагъышым, минг къайгъыгъа бёлюне...
Тюшлеримде хаман сени кёреме.

Уянсам а, кече тюшюм къарангы,
Эс джыялмай, тегерекге къарайма,
Тюшюм кетиб къалмасын, деб, узакъгъа,
Танг атарын мен ашыгъыб сакълайма.

Джюрек таза, сёз да, ачыкъ болургъа
Тыйынчлыды джер джюзюнде адамгъа.
Таша сагъыш муратынга джетдирмейд,
Биз баш ура, къол джаяйыкъ къадаргъа.

Кече тюшде, кюндюз иште булджуна,
Кёрмегенлей, хапарынгдан суйгенме.
Эс джыялмай, къолгъа алалмай кесими,
Заманымы кёб зырафгъа ийгенме.

Бир кюн джылай, бир кюн джырлай турмазча,
Суймекликге джол ишлерге керекди.
Суймекликни сынамагъаң, сезмеген...
Тау башында джангыз ёсген терекди.

ТЕНГЛЕГЕ

Кирчи отха, кюйчю отда дей эсе,
Ол тенг тюлдю, заманынгы ашырма.
Бир къабынны нёгеринг бла эки эт,
Тил тюбюнде гырджын умур джашырма.

Миндирлик да, тюшюрлюк да арбадан,
Эм бек суйген сен ышанган тенгингди.
Аптюшюнгде гырджын умур кёрюнсе,
Тенгинг болмаз, ёмюрлюкге кенгингди.

Миннген атынг аягъындан асхаса,
Асхакъ ат бла кийик уугъа бармазса.
Керти тенгсиз, не пелиуан болсанг да,
Кийик тутуб сен юйюнге къайтмазса.

Онглума деб, башын ёрге тутмайын,
Джакъсызланы джанларына джарагъан,
Барла тенгле, кече-кюнда къайгъырыб,
Миллетине хакъджюрек бла къарагъан.

Тюзлюк арба халал джюкден джюкленсин,
Арбачыла бир-бирине къол бере,
Сакълайдыла тюз джашланы хар къайда.
Онглу, онгуз барысы да той эте.

Тенглик арба тохтамасын джашауда,
Тёрт чархы да хаман алгъа барырча...
Кёб туусунла миллетине сакъ джашла,
Халкъ сый берген Хасаукада Умарча.

ТУУДУКЪЛАГЪА

Къарт атама джюз джыл толур кюнледе,
Къоз терекле орнатыргъа кюрешди.
Джерни къаза, топракъ къуя тургъанлай,
Хоншу къарт бла ол бачхада тубешди.

Хоншум, джыграм, алджагъанмы этесе?
Бу чыбыкъла къачан терек боллукъла?
Битим бериб, биз быладан къабхынчы,
Кёрлерибиз бизни хансдан толлукъла.

Айтмасанг да, тенгим, аны билеме,
Мен кёгетден юлюшюмю алгъанма.
Кёб туудукъла ёседиле тукъумда,
Тереклени ала ючюн салгъанма.

Эки къарт да тилек тилей Аллахдан,
Намазлыкъгъа кириб намаз этдиле.
Джаз башында чырпы чагъыб джетгинчи,
Экиси да бу джазыу джолда кетдиле.

Чыбыкъла уа, чагъыб чегет болдула,
Терекледен биз кёгетле ашайбыз.
Къарт атдяны хаман эсге тюзюре,
Кече-кюнда разы болуб джашайбыз.

ТЫНЧЛЫКЪ

Ата- ана тынч джукълаб,
Ашхы тангнга чыкъсынла!
Балаладан къууана,
Ёмюр насыб табсынла!

Ана разы болмагъан,
Ол таулугъа саналмайд.
Саналса да, ол санда,
Сыйы бла айтлылмайд.

Ана сютню багъасы,
Кишиде да сатылмайд.
Ананы разылыгъы,
Сатылыныб алынмайд.

Ёмюрледен келгенча,
Атагъа бой салайыкъ.
Ананы къууандыра,
Толу юйле болайыкъ!

Бу дуниягъа къонакъбыз,
Къонакъбайыбыз Аллах,
Сеннге шукъур этебиз
Ля Иляха Илля Лах.

УЛЛУ КЁЛЛЮЛЮК

«Бир абынган минг сюрюнюрджашауда...» –
Деб, акъсынад, сынаб ёсген акъсакъал.
Уллу кёллю болама деб кюрешме,
Джыласанг да, джырласанг да джокъ амал.

Бюгюн барды, онглума деб сёлешсенг,
Къадар анга къараб чыртда тёзалмайд.
Уллу терек аууб кетсе тамырдан,
Сюесенг да, ол ызына ёсалмайд.

Болдургъан да, онгдургъан да къадарды,
Шукур эте ойлашыргъа керекди.
Менме залим, къарачыгъыз десенг а,
Болдуруучу сеннге налат дерикди.

Сенде барды, менде джокъду къууанма,
Джашауунгда абыныргъа болурса.
Тау къуш болуб ёмюрде да учалмай,
Таш юсюнде, джер джюддю бла солурса.

Тюзлюк джокъду деб айталла къауумла,
Кече-кюнда ол шыкъыртсыз джетеди.
Онглуну да, онгсузну да тенг этиб,
Ашыкъмайын, ол ызына кетеди.

Бир кюн бла джашамайын джашауда,
Тамблабызгъа сагъыш эте билейик.
Биргесине киши джукъну элтмейди,
Керти кюнде сыйыбыз бла кетейик.

ХАУХ ДУНИЯ

Кече арасы. Джукъум аязыб,
Терен сагъышха сингеме.
Джашау ёмюрлюк болмагъанына,
Бек уллу бушуу этеме.

Кюнле кетелле, ишлерин эте
Хаух заман бизге ышара...
Джулдузунг учмай къоярыкъ тюлдю,
Кесинги эсгере бир джаша.

Джазыу буюргъан тузунг, гырджынынг
Халал ашаргъа сен кюреш.
«Агъач алашанг» келликди сормай,
Таза иннет бла сен сёлеш.

«Ауруу Аллахны саламыд» дейле,
Джаратхан Аллах болушсун!
Аджал да соруб кёкден тюшмейди,
Тёлю кёб болуб, къошулсун!

Биягъы джукъум хорлай тебреди,
Тюшлеге синге барама.
Бу дуния хаухду джаны болгъаннга,
Тилекле тилей, джатама.

ЧАГЪЫР

Сау адамны шау этген...
«Чагъыр» дейле атына.
Насыблыны баласы,
Бармаз аны къатына.

Джылтыратыб шишаны,
Тёр табхагъа салалла.
Ишчи къара миллетни
Кючюн, эсин алалла.

«Той болмайды алайсыз!» –
Деб, чагъырдан уралла.
Намысларын тас этиб,
Тепси тюбде къалалла.

Джол чарпыуда, дауурда, ...
Бары андан чыгъады.
Билмейин джангылсанг да,
Ол тутмакъкъа тыгъады.

Гырджынны кёб ашасанг,
Ол да харам болады.
Чагъырдан ауурлансанг,
Юй шайтандан толады.

Муну иче билмеген,
Къатына да бармасын.
Ата-ана балагъа
Джюрек джара салмасын.

Эсгерирге кесинги,
Мыйынг барды башында.
Игиледен юлгю ал,
Айтылырса алгъышда.

Ахырыуа чагъырны,
Бир бирине кёл къалыу.
Къоян джюрек эсе да,
Асланны ётюн алыу.

Атлары

ИГИ ДЖОЛГЪА. АППАЛАНЫ БИЛЯЛ.....	3
КЪАРАЧАЙ-МАЛКЪАР.....	5
КЪАРАЧАЙ.....	7
ШАМ МАЛКЪАР.....	8
КЪАРТ-ДЖУРТ, ХУРЗУК, УЧКУЛАН.....	9
ТЕБЕРДИ.....	11
ДЖЕГЕТЕЙ.....	12
ТУУГЪАН ЭЛИМ, ДЖЕГЕТЕЙ.....	13
ЮЧКЕКЕН.....	14
КЪОБАН.....	15
КЪЫЗЫЛ-КЪАЛАГЪА – АНАМЫ ТУУГЪАН ЭЛИНЕ.....	16
МИНГИ ТАУ.....	18
БАЙРАМУКЪЛАНЫ ДЖАТДАЙГЪА.....	20
БАГЪАТЫРЛАНЫ ХАРУННГА.....	22
ЁЗДЕНЛЕНИ АЛЬБЕРТГЕ.....	24
СЕМЕНЛАНЫ РУСЛАННГА.....	26
САЛПАГЪАРЛАНЫ МАГОМЕТГЕ.....	27
САЛПАГЪАРЛАНЫ МАГОМЕТГЕ.....	29
АНА.....	30
ТАУЛУ КЪЫЗ ИНДИРА.....	31
АРИУ ЗАЛИХАТ (джыр).....	32
АККАНЫ ОСИЯТЫ.....	34
АХСЫНЫУ.....	35
НАСЫБЛЫ ЗАМАНЫМ.....	36
БЕРНЕ.....	37
КЪАРТНЫ АЙТЫУУ.....	38
ДЖАНГЫЗЛЫКЪ.....	39
ДЖАНГЫ ДЖЫЛ.....	40
АЛГЪЫШ.....	42
ДЖЕТАЛМАГЪАНЛА.....	43

ТАУЛУ КЪЫЗГЪА.....	45
ТАША СЮЙМЕКЛИК.....	46
ТОЙ.....	47
ТЫБЫР ДЖЫЛЫУ.....	48
БАГЪАТЫРЛАНЫ ХЫЗЫРГЪА.....	49
КЪАРТЛЫКЪ САГЪЫШ.....	51
КЪАРТ АТАМЫ КЪАРА СУУУ.....	52
БЁРЮ БЛА ЧЕГЕТ.....	53
ЧЕГЕТ.....	54
АНА РАЗЫЛЫКЪ.....	55
ИЙНАР.....	56
МУРАТЫМ.....	57
МЫДАХЛЫКЪ.....	58
ОЙЛАШЫУ.....	59
ОНГСУЗ.....	60
САБИЙЛЕГЕ ДЖАНГЫ ДЖЫЛ.....	62
САКЪЛАУ.....	63
ТАУ ГОККАНЫ ОЗАСА.....	64
ТАША СЮЙМЕКЛИК.....	66
ТЕНГЛЕГЕ.....	67
ТУУДУКЪЛАГЪА.....	68
ТЫНЧЛЫКЪ.....	69
УЛЛУ КЁЛЛЮЛЮК.....	70
ХАУХ ДУНИЯ.....	71
ЧАГЪЫР.....	72

БАГЪАТЫРЛАНЫ УНУХ

Родниковые истоки деда

*Додуев Аскер*Заведующий редакцией Абаева Лейла
Редактор Додуев Аскер

Компьютерная верстка Батитова Лейла

Сдано в набор 15.08.2013 г.
Подписано в печать 24.08.2013 г.
Формат бумаги А5. Бумага офсетная.
Гарнитура AcademyC, Cambria

Усл. печл. 4,75. Тираж 100 экз.

КБР, г.Нальчик, пр.Ленина, 5
e-mail: mingitau@mail.ru

